

Онаць Олена Миколаївна,
Президент Асоціації керівників шкіл України (АКШУ),
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач відділу економіки та управління
Інституту педагогіки НАПН України
ORCID ID:0000-0003-3323-1289

Email: olena.onats@gmail.com

Співпраця Асоціації керівників шкіл України з польськими партнерами заради миру і безпеки

Асоціація керівників шкіл України (АКШУ) – громадська професійна організація керівників шкіл України створена у травні 1993 року і з жовтня 1993 року є асоційованим членом Європейської асоціації керівників шкіл. За час діяльності АКШУ накопичено значний досвід організації всеукраїнських та міжнародних проектів та ініціатив. Успішною діяльністю шкіл АКШУ, на наш погляд, стала завдяки співпраці з Міністерством освіти і науки України, Національною академією педагогічних наук України, обласними департаментами освіти, інститутами післядипломної педагогічної освіти, іншими управлінськими та науково-методичними структурами, широким залученням громадськості, особливо для діяльності в регіонах, на місцевому рівні.

Неможливо в одній статті висвітлити детально всю спільну діяльність Асоціації керівників шкіл України та польських партнерів. Розповімо про найбільш вагомі та результативні проекти, зокрема: фонд імені Стефана Баторія виступав неодноразово як співфінансист проектів АКШУ, фонду «Відродження» та польських партнерів; З 2006 року за підтримки Фондації PAUSI відбуваються систематичні і змістовні міжшкільні обміни та співпраця між українськими і польськими школами. Такій співпраці передувало спільне навчання українських і польських керівників закладів освіти, організоване саме Центральним осередком удосконалення вчителів, який потім отримав назву ОРЕ (Осередок розвитку едукації); у 2013 році спільно з польським психологічним товариством за підтримки Посольства Республіки Польщі в Україні здійснено українсько-польський проект «Школа без насильства» щодо підвищення професійного впливу керівників закладів освіти та педагогічних колективів на створення сприятливого психолого-педагогічного клімату в школі, попередження агресії та насильства, управління формуванням здорового способу життя (залучалися до проекту в Україні та навчальних поїздках до Польщі керівники та вчителі експериментальних закладів,

науковці відділу - партнери АКШУ з лабораторії управління освітніми закладами Інституту педагогіки НАПН України).

Найбільш активна співпраця Асоціації керівників шкіл України (АКШУ) з польськими партнерами, вивчення польського досвіду введення європейської освіти та освіти заради безпеки до польських шкіл розпочалася у 2002 році завдяки пілотній програмі «Європейські студії у середніх школах України», яка реалізовувалася Міжнародним фондом «Відродження» та Асоціацією керівників шкіл України у співпраці з Центральним осередком удосконалення вчителів у Варшаві, який став основним партнером Асоціації керівників шкіл України в Польщі. Від початку 90-х років ця інституція реалізовувала освітню політику польського уряду, брала найактивнішу участь у розвитку європейського освітнього виміру під час підготовки Польщі до вступу до ЄС та НАТО, членства у європейських структурах (навчання про Європу та навчання для Європи), була організатором розробки і впровадження навчальних програм та освітніх пакетів, підготовки тренерів та вчителів-консультантів, чисельних заходів, які допомагали польським учителям успішно вводити європейську освіту до шкіл. Навчання проходило не тільки питань європейської освіти, але і освіти заради безпеки і миру, освіти з прав людини, підготовки тренерів - лідерів європейської освіти, європейської та євроатлантичної інтеграції України через освіту тощо.

З 2005 року групи українських керівників шкіл та вчителів - керівників євроклубів брали участь у навчанні, організованому Центральним осередком удосконалення вчителів у Варшаві та в Україні. Спільно напрацьовано велику кількість навчально-методичних матеріалів. Зокрема, видруковано українсько-польський навчальний практико-орієнтований посібник «Євроклуби у Польщі і Україні» (Автори : Л. Парашенко та М. Селятицицький). Співробітниками Центрального осередку удосконалення вчителів перекладено на українську мову і видано за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ РП у межах програми закордонної допомоги у 2006 році посібник «Україна в Європі. Освітній пакет» - цікаву добірку корисної інформації та сценаріїв уроків, які користуються великим попитом серед українських колег.

Розроблений ще тоді інтегрований курс та надані матеріали користується популярністю і тепер. Створена і ефективно діє мережа євроклубів у закладах освіти, позашкільних установах тощо. Застосовуються найрізноманітніші форми і методи роботи: як курси за вибором або факультативи, євроклуби чи інші об'єднання. В Україні напрацьовано та видруковано на сьогодні значну кількість цікавих матеріалів з участю членів АКШУ та науковців НАПН України, які користуються попитом.

Особливої зацікавленості набули в Україні різноманітні інтерактивні заходи для учнівської молоді, справжні школи формування лідерів, активних громадян-патріотів, які проводяться спільно з міжнародними, зокрема польськими школами-партнерами. Це і «Модель ООН» (щороку проводить Київський ліцей бізнесу, Криворізька спеціалізована школа № 68, школи м. Одеси, Кіровоградський обласний центр учнівської молоді, Центр творчості «Шевченківець» м. Києва та інші); Форум «Проектуємо Європу майбутнього» і «Комісія НАТО в Україні» (спеціалізована школа № 5 ім. Бугаєвської м. Горішні Плавні, київські заклади освіти (Скандинавська гімназія, гімназія № 117, спеціалізована школа № 41 ім. З. К. Слюсаренка); школи м. Черкаси (гімназія № 1, спеціалізована школа № 28, гімназія № 9 ім. Д. Луценка); «Від Магдебурзького права до місцевого самоврядування» (Київський ліцей бізнесу, фінансовий ліцей, приватний заклад «Тріумф») і багато інших, які ініціюються і проводяться школами АКШУ та їх партнерами з Польщі.

Ми добре усвідомлюємо, що успіх становлення України в європейському просторі залежить від того, як система освіти реагує на потреби суспільства. І тільки діяльністю шкільних і студентських євроклубів проблему європейської інтеграції України не вирішити. Для успіху курсу європейської та євроатлантичної інтеграції потрібна широка просвітницька робота щодо інформування широких верств населення про те, яким чином вступ до ЄС та НАТО сприятиме посиленню безпеки та покращенню життя звичайного громадянина, досягнення ним відповідних норм і критеріїв життя, успішного здійснення реформ в Україні, усвідомлення кожним своєї приналежності до європейської спільноти тощо.

Саме досвід Польщі для нас є надзвичайно цінним, адже її шлях до НАТО теж не був простим. Польськими колегами розроблено Освітній пакет «Польща в НАТО», в якому систематизовано відомості про Альянс, напрацьовано методики запровадження роботи з цим посібником. У 2005 році Асоціація керівників шкіл України спільно з Громадською Лігою «Україна – НАТО», польськими партнерами ініціювали проект «Інформування педагогічної, батьківської громадськості, учнівської молоді, населення про шляхи європейської та євроатлантичної інтеграції України через освіту».

За сприяння Посольства Республіки Польщі в Україні нами було здійснено переклад з польської на українську мову міждисциплінарного Освітнього пакету «Польща в НАТО», який і сьогодні є важливою інформаційною складовою вивчення різних вимірів безпеки та посилення інформування, насамперед, учнівської молоді про євроінтеграційні процеси, адже Україна обрала європейський курс розвитку. У 2006 та 2007 роках надруковано два Освітні пакети «Євроатлантична інтеграція: досвід Польщі та України».

Чому це так важливо для України? Насамперед тому, що в українському суспільстві відсутній консенсус з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, неполітизоване і виважене ставлення, яке має враховувати регіональні, вікові, психологічні, соціально-політичні особливості, зокрема і в освітньому процесі. Дуже важливою є позиція і роль молоді, підростаючого покоління. Тому цілком виправданим є, на наш погляд, звернення до міжнародного і, насамперед, польського досвіду з питань інформаційного забезпечення з цих питань учасників освітнього процесу, які є і залишаються зацікавленими співавторами і користувачами цих освітніх пакетів. Важливість підготовлених матеріалів полягає також і в тому, що це не тільки міждисциплінарний курс, але він допомагає формувати нову роль закладів освіти у цьому процесі, але і сприяє залученню до освітнього процесу державних службовців, інших фахівців. Освітній процес наповнюється загальнолюдськими цінностями, патріотичним змістом та спрямованістю, які є вкрай важливим у процесі державотворення, становлення нації та визначення її пріоритетів, її участі у інтеграційних процесах.

З 2006 по 2009 роки АКШУ та Громадська Ліга Україна – НАТО за підтримки МОН України та МО Республіки Польщі, МЗС України та МЗС Республіки Польщі, Посольства Республіки Польщі в Україні спільно з Центральним осередком удосконалення вчителів, Малопольським Європейським форумом м. Кракова за сприяння інших зацікавлених державних і громадських установ та організацій успішно проводили Міжнародний конкурс для учнів «Безпечна Україна. Безпечна Європа. Безпечний світ», який став своєрідним продовження конкурсу «Безпечна Польща. Безпечна Європа. Безпечний світ». Мета конкурсу: залучення учнів закладів загальної середньої освіти до обговорення актуальних питань, пов'язаних з міжнародним становищем України, її участю у структурах міжнародного співробітництва і безпеки, відносинами з іншими країнами, зокрема нашими сусідами. Конкурс відбувався на добровільних засадах в три етапи: на рівні закладів та установ освіти у регіонах – у формі активних масових заходів (дні НАТО, ЄС, дебати, ділові та імітаційні ігри тощо). Конкурсна комісія визначала двох найбільш обізнаних переможців для участі у другому, регіональному етапі. Другий етап відбувався у формі письмового тесту та підготовленого самостійно есе, з участю членів комісії від оргкомітету з Києва. Під час написання учнями тестових занять тренери АКШУ та ОППО проводили семінари-тренінги з учителями, батьками, представниками громадськості, які супроводжували дітей на конкурс. Таким чином, упродовж чотирьох років у 24-25 регіонах України одночасно тренери АКШУ та обласних ОПП проводили семінари-тренінги для дорослих, які супроводжували дітей на регіональний етап конкурсу.

Особливо хвилюючим для учнів та їхніх родин і вчителів був третій етап конкурсу. Крім написання тестів, презентації власних есе, продуктивних дискусій між учасниками конкурсу, відбувалися зустрічі з провідними політиками, народними депутатами, керівництвом Міністерства освіти і науки та Міністерства закордонних справ України, представниками дипломатичних відомств тощо. Обов'язковим ритуалом був прийом у Посольстві Республіки Польщі Надзвичайним і Повноважним Послом паном Яцеком Ключковським з участю співробітників Посольства та куратора конкурсу Агнешки Ковальської-Фрей з цікавою дискусією, гостиною і подарунками кожному учаснику. Від двох до шести українських переможців за підтримки польської сторони спільно з польськими учнями - переможцями польського конкурсу відвідували Штаб-квартиру НАТО у Брюсселі. Кращі учнівські есе щороку друкувалися і розповсюджувалися серед учасників конкурсу та інших закладів освіти.

Упродовж 2006 – 2008 років на базі Центрального осередку удосконалення вчителів проведено, за підтримки Міністерства освіти та Міністерства закордонних справ Польщі (в рамках закордонної допомоги), 12 семінарів-тренінгів у Польщі та більше сорока семінарів - тренінгів в усіх областях України з участю польських колег щодо підготовки тренерів-консультантів з питань діяльності євроклубів, громадянської освіти, європейської та євроатлантичної інтеграції тощо (близько 300 осіб).

У 2008 році за підтримки Посольства Республіки Польщі розпочався спільний проект АКШУ та Інституту трансформації суспільства (директор О. Соскін) «Взаємодія місцевої влади та освітянської спільноти заради формування європейського орієнтованого громадянського суспільства». Тренерами виступають представники АКШУ та співробітники інститутів післядипломної педагогічної освіти з різних областей, які пройшли навчання у Варшаві. Члени АКШУ брали активну участь у розробці моделі та відкритті центрів євроінтеграції при вищих навчальних закладах та кабінетів при закладах загальної середньої освіти. Мета їх створення: підготовка української громадськості до інтеграції України в європейську та євроатлантичну спільноту.

Упродовж 2006 – 2007 років АКШУ спільно з партнерами за підтримки Міністерства освіти і науки України, Міністерства закордонних справ, МФ «Відродження», Фундації імені Стефана Баторія, Посольства Республіки Польщі та Посольства Словацької Республіки в Україні, Громадської Ліги Україна – НАТО здійснювала з урахуванням польського досвіду та під керівництвом тренерів Центрального осередку удосконалення вчителів проект «Розробка, запровадження та поширення тренінгових курсів з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України». Учасниками проекту стали по дві особи від кожної області України: один

представник школи АКШУ. Другий учасник – представник інституту післядипломної педагогічної освіти саме з цієї ж області. Майбутні тренери пройшли стажування у Польщі, повинні були розробити сценарії конкретних заходів з їх презентацією, запропонувати спецкурс з даної проблематики в інституті післядипломної освіти, на яких проводити такі тренінги. З метою удосконалення підготовки тренерів, презентації їх напрацювань влітку 2007 року в м. Біла Церква успішно проведено «Літню школу АКШУ». Ефективною була організація школи. На пленарних засіданнях виступали запрошені держслужбовці та науковці, представники посольств і відбувалася коротка презентація-представлення фрагментів найрізноманітніших практичних видів роботи. Одночасно упродовж шести днів працювало по чотири групи. Заплановано було двадцять п'ять учасників, а прибуло з регіонів більше ста.

Саме завдяки успішній співпраці з польськими колегами, набутому досвіду і підготовленим спільно з польськими колегами навчально-методичним матеріалом Асоціація керівникам шкіл України отримала грант від Міністерства освіти і науки України в конкурсі проектів на виконання загальнодержавних організаційно-аналітичних та науково-методологічних заходів Цільового плану Україна – НАТО за бюджетною програмою 2201540. Проект мав назву: «Європейська та євроатлантична інтеграція України через освіту». Результатом стало створення, під науковим керівництвом учених Інституту педагогіки НАПН України, всіх учасників проектів АКШУ, програмно-методичного забезпечення з питань європейської та євроатлантичної інтеграції : збірник навчальних планів і програм, спецкурсів за вибором для підвищення кваліфікації вчителів та методистів; інтегровані курси за вибором для учнів 8 - 11(12) класів : «Україна – НАТО» та «Європейська та євроатлантична інтеграція і безпека України»; Освітній пакет «Європейська та євроатлантична інтеграція України через освіту» (навчально-методичний посібник). Курси за вибором для учнів отримали гриф МОН України; збірник навчальних планів і програм для вчителів і методистів рекомендований до друку вченою радою Інституту педагогіки НАПН України.

Заслуговують на увагу ще кілька проектів, у яких АКШУ брала активну участь. Це проект «Лідери європейської освіти» (підготовлено 63 тренери для співпраці з педагогічними колективами) – 2007 рік; проект «Міжкультурна освіта» (пройшли підготовку 50 тренерів, які в Україні навчали 1500 осіб) – 2008 рік. Розроблено авторські навчальні програми та методичне забезпечення.

Проект «Лідери освітніх ініціатив» – 2009-2011 роки став продовженням здійснених раніше заходів і проекті і був спрямований на впровадження системи якісних змін в освіті в Україні. Проект передбачав підготовку шкільних лідерів змін до роботи з

учителями і педагогічними радами, які будуть посередниками між ОППО і РМК та школою в окрузі. Шкільні лідери мають підтримувати визначені закладом освіти (близько 5) щодо здійснення змін, інновацій і професійного розвитку вчителів. Вони повинні бути у постійному контакті і підтримуватися лідерами підтримки, які знаходяться в освітніх округах. Проект здійснювався в режимі каскаду: спочатку готувалися необхідні навчально-методичні матеріали, які отримали представники МОН України та обласних управлінь освіти. Наступним етапом стало навчання лідерів підтримки у Польщі в тренінговому центрі в Сулейовку. Пройшли навчання 60 осіб у двох групах : по 5 осіб із 12 навчальних центрів України. На наступних семінарах у Польщі навчалися представники МОН України, представники департаментів, обраних для участі в проекті (30 осіб). Тематика для навчання цієї групи: міжособистісне спілкування, управління змінами, управління якістю, управління особистою ефективністю, управління проектом, вирішення проблем. Потім у 12 областях України спільно з АКШУ навчалися керівники закладів освіти та лідери змін (всього 360 осіб). Заняття проводили українські тренери з обміном між областями під наглядом польських фахівців. Робота продовжувалася у закладах освіти і завершилася підсумковою конференцією у Варшаві.

Асоціація керівників шкіл України вважає надзвичайно важливою і цінною співпрацю з польськими колегами заради миру і безпеки добросусідства, великим позитивом є набуті знання і практичний досвід і для науковців, і для практиків під час роботи у спільних проектах, професійному міжособистісному спілкуванні, проведенні семінарів-тренінгів. Безумовно, що така співпраця позитивно впливає і на імідж АКШУ. Зміцніла і все більше розширюється співпраця з установами НАПН України, особливо з Інститутом педагогіки НАПН України, обласними органами управління та інститутами післядипломної педагогічної освіти, громадськими організаціями тощо.

Висловлюємо щирі вдячність польським партнерам, насамперед Посольству Республіки Польщі в Україні, Осередкам розвитку едукації у Варшаві та її воєводствах, керівникам і колективам польських і українських шкіл за активну співпрацю, бо ми-освітяни є народними дипломатами, можемо багато зробити не тільки для партнерства і співробітництва, але і для миру між сусідами та й в усьому світі.

Література :

1. Порадник для тренера / Автори: Б. Валькевич, С. Кендрацьката ін./ Варшава. – 2007. – 134 с.
2. Міжкультурна освіта : поради для вчителя / Центральний осередок вдосконалення вчителів. – Варшава, 2008. –176 с.

3. Освітній пакет «Україна в Європі: посібник / Автори:З. Баранкевич,ЮЄ. Бобінська,В. Гзік,М. Душчик,Р. Димек та ін./Центральний осередок удосконалення вчителів, Варшава, 2006.
4. Освітній пакет «Європейська та євроатлантична інтеграція України через освіту» : порадник для тренера / Центральний осередок вдосконалення вчителів. – Варшава, 2007. – 134 с.
5. Твори-есе учасників міжнародного конкурсу учнів загальноосвітніх шкіл «Безпечна Україна. Безпечна Європа. Безпечний світ» / за ред. О. М. Онаць, О. А. Кокошинського. – Київ : ВАТ «Білоцерківська друкарня», 2007. – 136 с.
6. Твори-есе учасників міжнародного конкурсу учнів загальноосвітніх шкіл «Безпечна Україна. Безпечна Європа. Безпечний світ» / за ред. О. М. Онаць, О. А. Кокошинського. – Київ : ВАТ «Білоцерківська друкарня», 2008. – 186 с.
7. Освітній пакет «Європейська та євроатлантична інтеграція України через освіту» : навчально-методичний посібник / за наук. ред. Л. Калініної, О. Онаць. – Київ, 2008. – 306 с.
8. Твори-есе учасників IV Міжнародного конкурсу учнів загальноосвітніх шкіл «Безпечна Україна. Безпечна Європа. Безпечний світ» / за ред. О. М. Онаць, О. А. Кокошинського. – Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. – 372 с.
9. Калініна Л. М. Міжкультурна освіта в школі: курс для керівників ЗНЗ і працівників сфери освіти. // Л. М. Калініна, Г. М. Калініна // Директор школи. – 2016. – № 21-22(789-790), листопад. – С. 10– 47.
10. Калініна Г. М. Організація інноваційної діяльності керівників закладів у межах міжнародного Українсько-Польського проекту «Лідери освітніх ініціатив». / Г. М. Калініна // Инновационные технологии в образовании : материалы IX Международной научно-практической конференции «Инновационные технологии в образовании», 27-29 сентября 2012 г., Сборник статей. – Ялта : РВВ КГУ, 2012. – С. 44– 46. – 208 с.
11. Калініна, Г. М. Програмне забезпечення навчального курсу для керівників шкіл «Міжкультурна освіта в школі» / Г. М. Калініна // Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць / Ін-т педагогіки АПН України. – К.: «Педагогічна думка», 2009. – Вип. 9. – С.200 – 210.
12. Калініна Л. Тренінги та технологія їх проведення / Людмила Калініна, Любов Карташова, Віталій Лапінський. – [Електронний ресурс]: Режим доступу : [http://vlapinsky at. ua./ metodikal / trening. Mht.](http://vlapinsky.at.ua/metodikal/trening.Mht)

13. Бурлаєнко Т. І., Онаць О. М. Збірник навчальних планів і програм спецкурсів за вибором «Європейська та Євроатлантична інтеграція України через освіту» для підвищення кваліфікації вчителів і методистів/ Т. Бурлаєнко, О. Онаць // гол. ред. О. М. Онаць. – К., 2008 – 40 с.
14. Онаць О. М., Вертейко А. А., Крамар Н. К. Інтегрований курс за вибором для учнів 8-11 класів / О. Онаць, А. Вертейко, Н. Крамар // гол. ред. О. М. Онаць. – К., 2008. – С. 45–87.
15. Онаць О. М. Роль Асоціації керівників шкіл України у формуванні суспільної думки щодо входження України у Європейський та Євроатлантичний простір // О. Онаць.
16. Онаць О. М. Роль Асоціації керівників шкіл України у формуванні суспільної думки щодо входження України у Європейський та Євроатлантичний простір/ О. Онаць//Проблеми НАТО в українському державотворенні. – К. : НПУ, 2008. – С. 30–41.
17. Європейські шкільні клуби в Польщі і Україні. Практико-орієнтований посібник. / за ред. Л. Паращенко, М. Селятицького. – К., 2006. – 60 с.